

ГАЛИЧ

серія 2
випуск 1

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Ігор КОВАЛЬ

Вітольд АУЛІХ та археологічні студії княжого Галича

Івано-Франківськ
Ліля-НВ
2016

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Національний заповідник «Давній Галич»
Національна Спілка краєзнавців України
Центр медієвістичних студій

ББК Т4г (4УКР) д 5/6
УДК 902-051 (477) (092)
К-56

Ігор Коваль

Вітольд Ауліх та археологічні студії княжого Галича // Галич. Збірник наукових праць / за ред. М. Волощука. — Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2016. — Серія 2. — Випуск 1. — 280 с.

У книжці зібрано і проаналізовано історію археологічних досліджень княжого Галича впродовж ХІХ—ХХ ст. Подано окремі ілюстративні матеріали, що належать дослідникам Галича. Окрему частину монографії становить висвітлення життєвого шляху і наукової біографії видатного українського археолога Вітольда Вітольдовича Ауліха (1928—1994).

Науковий редактор:

доктор історичних наук **М. М. Волощук** (м. Івано-Франківськ)

Рецензенти:

кандидат історичних наук **Т. М. Ткачук** (м. Івано-Франківськ)

кандидат історичних наук **С. О. Побуцький** (м. Галич)

кандидат історичних наук **Б. М. Гринюка** (м. Тернопіль)

молодший науковий співробітник **А. С. Стасюк** (м. Івано-Франківськ)

*Рекомендовано до друку: вчена рада Національного заповідника
«Давній Галич» (протокол №4 від 17 квітня 2016 р.)*

ISBN 978-966-668-390-1

© Ігор Коваль, 2016

© Видавництво «Лілея-НВ», 2016

ВСТУП

Містові дивовижного історичного минулого Галичу не судилася така доля, як біблійному Вавилонові, хоча їхні долі і мають схожі сюжети. Обидві колиски цивілізацій, одна — месопотамської, друга — давньоруської, через трагічні обставини навіки зникли з лиця землі. Але якщо сліди шумерських «воріт Бога» були на цілі тисячоліття замулені водами Тигру і Євфрату в пам'яті людства, то образ княжого Галича жив у народному українському епосі — піснях, легендах, бувальщинах. У другій половині XIX ст. у селах Калущини Берлогах і Майдані душпастирював священник Омелян Левицький, який зібрав і опублікував у львівському часописі «Слово» численні народні перекази про Галич.

Таємниче місто над Дністром з незапам'ятних часів манило до себе сміливців, які прагнули проникнути в лабіринти його захопливої і трагічної історії. Тривалий час учені сходилися на думці, що наукові зацікавлення Галичем розпочалися з появою в 1790—1794 роках багатотомного видання професора природничих наук Львівського університету Бальтазара Гакета (1740—1815). За станом історичних знань на сьогоднішній день ми можемо

стверджувати, що «історіографію» давнього Галича відкриває наукова творчість видатного церковного діяча, архіпресвітера львівської капітули Михайла Гарасевича (1763–1836). Він створив монументальне дослідження «*Annales Ecclesia Ruthena*» («Хроніка Руської Церкви»). Молодий галицький поет Микола Устянович в елегії «на вічну пам'ять Михайла Гарасевича» промовисто сказав про вплив його ідей на діяльність «Руської трійці», до якої належали Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький:

То ти з могил, з городища
Дивне письмо нам складав,
Лічив наші побоїща,
З прадідами розмовляв.

Про місце М. Гарасевича у становленні української історичної науки і, зокрема, значення його ролі щодо пробудження інтересу до княжих старожитностей елегія говорить такими словами:

На Галичім небі
Нова зоря згасла.

«Руській трійці» належить суспільне призначення стати будителем народного зацікавлення історією столиці Галицько-Волинської держави. Великий М. Шашкевич перший у новітній українській літературі 1834 р. виворив образ стародавнього міста в поезії «*Болеслав Кривоустий під Галичем, 1139 рік*»:

Не згасайте, ясні зорі,
Не вий, вітре, зниз Дністра,
Не темнійте, красні звори,
Днесь, Галиче, честь твоя!

У Шашкевичевій поезії Галич — це не тільки гордість і слава княжої Русі-України, це ще й біль нашої Батьківщини:

Понад Дністер берег крутий,
Гамор Галич розглядає,
Там сум душу хапне лютий,
В безвість гадка пропадає.

Побратим засновника «Руської трійці» поет І. Вагилевич, використовуючи щедрю мову «*Слова о полку Ігоревім*», також намагається осмислити «альфу» і «омегу» давнього Галича — його велич і трагічну загибель: «О батьку Дністре! Де престол злотокований галицьких славних князів? О, могутні князі Галича в борні за край Руський і віру мечами шукали слави!»

З-під пера одного з найвидатніших послідовників «*Руської трійці*» греко-католицького священнослужителя і поета Антона Могильницького в середині ХІХ ст. вийшла перша літературно-історична реконструкція загиблої княжої столиці, що стала складовою частиною поеми «*Скит Манявський*»:

Тодішній Галич, великий, багатий,
Обіймав пространь на п'ять годин ходу,
Вбирався в красні, золотії шати
Багатством ткані згори аж до спаду.

Окропивши романтичним кропилом княжу старовину, А. Могильницький зовсім не намагається приховати жорстоку реальність, в якій опинилася його приречена Вітчизна і давня державна твердиня — Галич:

Не той то Галич, що го видим нині,
Не той то князів укріплений замок,
Давньої слави руської відламок.

Ще один послідовник «*Руської трійці*», священник, драматург і поет з галицького села Курипова Рудольф Мох, виступаючи на зборах Руської народної ради у Львові (1848), свою історичну концепцію тлумачення княжої доби висловив у зверненні до портрета князя Льва Даниловича: «Леоне! Кажі чиїм, чиїм князем ти був? Яким народом і землею володів і радив єсть? Если Русь і Польща одно і то само має бути, для чого і за що з поляками і їх князями воювати. Для чого, син твій Юрій королем Руси і Володимирським назвався? Чи для того, що по смерті твій трон і вінець твій зграбовано, золото і срібло та у Польщу потаскано, тож і земля, і народ твій польським має бути?»

Микола Устиянович серед усіх поетів Українського Відродження ХІХ ст. присвятив Галичу чи не найбільше високохудожніх сторінок, можна сказати, створив поетичну історію старовинного міста. Він свято вірив, що:

Знайдеться скоро козацькая слава,
Знайдем Богдана, знайдем Владимирка,
І спитаєм: «Чия тут земля?»
Чия тут мати? Чия тут столиця?»

Голос «*Руської трійці*» і її славних послідовників почули сучасники, які вирішили присвятити себе «таємничій матері історії» — археологічній науці та пошукам княжого Галича. 1850 р. до берегів Дністра відправився колумб галицьких старожитностей — отець Антоній Петрушевич. Його погляди і судження блискавкою розлетілися по Галичині, яка уважно

стежила за тривалою дискусією, що розгорілася між ним і професором історії Львівського університету Ісидором Шараневичем. Якраз перша частина нашої книжки призначена показати основні віхи в археологічному вивченні давнього Галича через призму творчих біографій видатних українських вчених А. Петрушевича, Льва Лаврецького, І. Шараневича, Ярослава Пастернака, Івана Старчука, Володимира Гончарова та багатьох інших.

У другій частині роботи ми намагаємося осмислити постать одного з найвизначніших дослідників нашої сучасності Вітольда Ауліха, адже давній Галич займав найвагоміше місце у спадщині вченого.

Ми не можемо собі навіть уявити, яких би результатів досягнув В. Ауліх, завершивши справу всього свого життя – дослідження *«Галич і Галицька земля в давньоруський час»*. Але він залишив нам у спадок, крім своїх мудрих книжок і статей, взірець того, як треба любити працю, здійснювати науковий пошук, свято служити людям, родині, сім'ї, науці Археології.

Пишучи книжку про свого Вчителя, я прагнув довести істинність слів сучасного видатного російського археолога Олександра Мусіна: «Крилаті душі, покидаючи землю і відправляючись у свій останній політ за горизонт, залишають нам у спадщину віру, надію, любов і довгу пам'ять про себе».

ЗМІСТ

Все починалося на Залуківських височинах	7
Галицька Троя Ярослава Пастернака	27
Візантійська реліквія археолога Івана Старчука	81
Археологія Галича в період «Сталінських морозів» і «Хрущовської відлиги»	95
Життєвий шлях і наукова біографія В. Ауліха	111
У пошуку літописних бужан	147
Зимнівське городище – перлина української археології	183
Княжий Галич очима Вітольда Ауліха	211
Таємнича сторінка мистецької величі Галича	239
Список наукових праць Вітольда Вітольдовича Ауліха	271
Висновки	277

Ігор КОВАЛЬ
Вітольд АУЛІХ –
дослідник княжого Галича

За редакції *Ярослава Довгана*
Художник *Григорій Михнюк*
Верстка *Стефанії Шеремети*
Коректура *Лідії Левицької*

Підписано до друку 28.07.2016 р. Формат 70х100/32.
Гарнітура «TextBook».

Видавництво «Лілея-НВ»
А/С 250
вул. Незалежності, 18/2
м. Івано-Франківськ, 76018
e-mail: lileyanv@gmail.com
Свідоцтво ІФ №8 від 28.12.2000 р.